

ARBETARPRÄSTERNA

Av lektorn, teol. dr. HJALMAR SUNDÉN

I DET följande skola tvenne frågor besvaras. Vad innebär talet om arbetarpräster? Vad har föranlett den franska hierarkiens inskridande mot dem (omvittnat även av den svenska pressen)? Därtill skola några personliga reflexioner anknytas.

Arbetarprästerna äro vanliga präster och ordensbröder som varit verksamma i franska industricentra, hamnar och gruvor, men de ha till skillnad från andra präster hittills haft tillåtelse att helt och fullt delta i det normala arbetslivet som arbetare och att gå upp i den proletära miljön. Redan år 1941 finna vi en präst enrollerad bland hamnarbetarna i Marseille, det är det första tecknet på en rörelse i vardande. År 1942 publicera abbeerna Godin och Daniel den märklige skriften *France Pays de Mission* (Jfr min bok *Gud, ödet, slumpen* 1947). De visa upp att man till inemot 8 miljoner måste uppskatta den arbetarbefolkning i Frankrike, som förlorat varje kontakt med kyrka och kristendom, och skissera de metoder med vilka en sådan kontakt kan förnyas. De betona omöjligheten av att införa nyomvända proletärer i de borgerliga församlingarna. För första gången klarlägges gruppsykologiska faktorers religionspsykologiska betydelse i industriarbetarmiljö. Med exempel visa de, att det däremot går att skapa kristna eliter inom den proletära miljön, mot vilkas offervilja och kristna broderskap ingen berättigad anmärkning kan resas. Stödda på sina psykologiska analyser förorda de upprättandet av proletära församlingar vid sidan av det borgerliga församlingslivet. Med bistånd av kardinal Suhard, ärkebiskopen av Paris, grundar abbe Godin i Lisieux Mission de France, ett seminarium för utbildandet av präster som i allt skola dela arbetarnas liv. Kring sådana skola de nya församlingarna eller grupperna gestaltas. Kort tid här-efter grundas Mission de Paris i samma syfte.

År 1951 bevittnar Frankrike hur hamnarbetaren-prästen Michel Favreau, som ljugit döden i hamnen krossad av en ekplanka, blir föremål för en märkelig hyllning: samtliga hamnarbetare i Bordeaux följa honom på hans sista färd. Arbetarprästerna bli nu

allmänt omtalade. Men vid samma tidpunkt förbjuder Rom biskoparna att öka deras antal.

En bok av Gilbert Cesbron, *Les saints vont en enfer*, som utkom 1952, där arbetarprästernas liv skildras, där spänningen mellan den borgerliga och proletära kristna miljön antydes, och där biskoparnas berättigade farhågor för sina arbetarprästers andliga väl bilda ett viktigt inslag, blev en stor publiksuccès. Det exemplar jag läst av boken tillhörde det 171 tusendet.

I maj 1953 utsändes fyra apostoliska visitatorer till de franska seminarierna. De avlägga i Rom en rapport, enligt vilken de blivande prästerna inte drömma om någonting annat än att bringa evangeliet till metall- och gruvarbetare eller att i allt dela de icke kvalificerade arbetarnas miserabla villkor. Under strejkerna i augusti 1953 ta arbetarprästerna i Limoges helt parti för de strejkande. I Marseille måste ärkebiskopen till ordningen återkalla trenne arbetarpräster som deltagit i upplopp (?). I september 1953 låter den apostoliske nuntien Mgr Marella sammankalla de franska kardinalerna och biskoparna till trenne sammankomster i Lyon, Toulouse och Paris. Därvid meddelar han dem Roms beslut: experimentet med arbetarpräster måste upphöra. Nuntien representerar Vatikanen hos den franska regeringen och är icke på något sätt överordnad Frankrikes kardinaler och biskopar. Hans åtgärd var därför en ren utmaning såväl mot det franska episkopatet som mot den franska regeringen. Det vill synas som hade det till Paris församlade franska episkopatet den 23 september låtit hälsa Rom med en begäran om att få behålla initiativet i fråga om kyrkans görande och låtande i Frankrike och att det förbehöll sig rätten att fatta beslut om hur det skulle förfara med arbetarprästerna. Rom synes ha respekterat denna begäran.

Under höstens lopp nöjde sig biskoparna med att fördöma *Jeunesse de l'Eglise* för dess tendens att nedsvärta kyrkan, dess förmättna pretentioner att vilja reformera densamma utan hierarkien och dess hävdande av möjligheten att på en gång trotsa biskoparna och dock vara Kyrkan trogen.

När jag anlände till Paris den 13 oktober förra året, förrådde redan löpsedlarna att frågan om arbetarprästerna var högst aktuell. Den yttersta högern talade om prästerlig opportunism, som i hemlighet sökte samarbeta med kommunismen. Andra partiers press gjorde gällande, att det fastmer förhöll sig så att unga och alltför entusiastiska arbetarpräster fastnat i kommunisternas listigt utlagda garn. Beprövade själasörjare anförtrodde mig vis-

kande, att mer än en ung präst väl inne i arbetargruppen förlorat tron. Uttröttad av det tunga arbetet, ur stånd att läsa breviariet, vore det fara värt att prästen uppslukades av klasskampsmentaliteten. Gruppsykologiska faktorer bleve honom övermäktiga. — Ett uttalande från episkopatet om arbetarprästerna dröjde likväl. Det kom först den 19 januari 1954.

Biskoparna konstaterade att endast kyrkan kan avgöra, vilka former som äro förenliga med ett prästerligt liv. I samförstånd med den påvliga suveränen krävde de, att arbetarprästernas manuella arbete endast finge omfatta en begränsad tid per dag, likaledes att prästerna avsade sig alla världsliga uppdrag. Man skulle icke längre få tala om arbetarpräster utan dessa skulle hädanefter benämnas »prêtres de la mission ouvrière». Samtliga berörda anbefalldes till de troendes förbön. L'Humanité jublade. Vatikanens försök att inifrån erövra arbetarvärlden hade skändligen misslyckats. De utsända prästerna hade i stället blivit kämpande kommunister. Klasskampens berättigande kunde icke få ett bättre vittnesbörd! Den 2 februari kunde pressen meddela, att biskoparna förtydligat sina krav. Den begränsade tiden fick icke omfatta mer än trenne timmar per dag. Före den första mars skulle de berörda prästerna ha dragit sig tillbaka från alla fackföreningsuppdrag och andra politiska engagemang. Från och med brevets mottagande finge de ej längre betala sina fackföreningsavgifter. Olydnad skulle bestraffas med de strängaste kanoniska sanktioner.

På detta budskap svarade 73 arbetarpräster med följande skrivelse tvenne dagar senare:

»I det ögonblick, då millioner arbetare i Frankrike liksom i utlandet äro i färd med att förena sig för att försvara sitt bröd, sina friheter och freden, under det att arbetsgivarna och regeringen öka exploationen och förtrycket för att till varje pris hindra arbetarklassens framsteg och bevara sina privilegier, påtvinga de religiösa myndigheterna arbetarprästernas villkor, som innebära att de måste lämna sitt liv som arbetare och ta avstånd från den strid som de föra i solidaritet med alla sina kamrater. Detta ingripande stöder sig på religiösa motiv. Likväl tro vi, att vårt liv som arbetare aldrig hindrat oss att vara trogna gentemot vår tro och vårt prästerliga ämbete. Vi kunna icke inse, hur man i Evangeliets namn kan förbjuda präster att dela miljoner förtryckta människors livsvillkor och att vara solidariska med dem i deras kamp. Man får icke glömma, att arbetarprästernas existens och aktivitet skapat förvirring i de kretsar, där man vant sig att låta religio-

nen tjäna egna intressen och egna klassfördomar. Det tryck som utövats från dessa kretsar och angivelser från alla håll och av alla slag ha ingalunda varit utan inflytande på de företagna åtgärderna. — — — Arbetarprästerna kräva rätten för sig själva och för alla kristna att få ställa sig solidariska med arbetarna i deras rättvisa kamp.

De kämpande arbetarna och arbetarklassen ha förtroende för arbetarprästerna, och de ha respekterat deras prästerliga ämbete. Denna respekt och detta förtroende, som de fortfarande visa oss, förbjuder oss att acceptera varje kompromiss, som skulle bestå i att tillhöra arbetarklassen utan att arbeta på normalt sätt och utan att åta sig arbetarens engagemang och ansvar. Arbetarklassen har icke behov av folk som 'ömna för dess nöd' utan fastner av män som dela dess strider och dess förhoppningar. Följaktligen förklara vi, att våra avgöranden skola fattas i hel och full respekt för arbetarnas ställning och för arbetarklassens kamp för sin frigörelse.»

Denna på mötesresolutionernas språk avfattade skrivelse väckte givetvis en livlig uppmärksamhet, men trots den ganska skarpa tonen får man icke räkna med att samtliga de sjuttiotre ursprungliga undertecknarna, till vilka senare ytterligare ett antal slutit sig, skulle vägra att underkasta sig de kyrkliga myndigheterna.

Ännu ett steg från de romerska myndigheternas sida i anslutning till denna affär har varit ägnat att uppröra den franska opinionen. Genom ingripande från dominikanernas ordensgeneral nödgades de trenne franska ordensprovincialerna draga sig tillbaka och ersattes med nya män. Samtidigt avlägsnades från Paris några dominikanbröder, vilkas publicistiska verksamhet och vetenskapliga produktion förskaffat dem ett välgrundat internationellt anseende.

Nu fann François Mauriac tiden vara inne för att i en av sina berömda »ledare» i *Le Figaro* upplysa de höga dignitärerna i Rom om, hur det franska folket såg på deras åtgärder. Beträffande inskridandet mot dominikanerna skrev han bl. a.: »Toucher en France aux fils du père Lacordaire, les atteindre mortellement, équivaldrait à dynamiter une de nos cathédrales. Ici se délimitent mal les droits imprescriptibles de l'Eglise et ceux non moins imprescriptibles de la nation.» Mauriac ifrågasatte rentav, om icke den fjärde republiken borde åter upprätta ett konkordat med Rom för att kunna skydda nationens legitima intressen. Han nöjde sig med att ställa frågan, men, tillade han »därom är jag övertygad,

att om den offensiv, som nu är i gång, fortsättes utan hänsyn till allt det man har denna 'très sainte Eglise de France' att tacka för, som är läromästarinna för alla de andra i fråga om filosofi och teologi såväl som i fråga om det missionerande apostolatet, skulle hela nationen känna sig kränkt, 'en la personne de ses meilleurs fils'».

Mänskligheten älskar dramat. Vi skulle gärna vilja veta, hur många präster som underkastat sig, och hur många som vägrat. Det är frapperande, att den välunderrättade Sven Stolpe, som behandlade frågan om arbetarprästerna i en artikel i AB av den 14 mars, tvenne veckor efter den kritiska dagen alltså, icke hade något att säga om den sidan av saken. Mauriac vädjade i en senare artikel *En l'absence du Père* till alla berörda att icke fly i en stund, då kyrkans roder på grund av påvens sjukdom saknade den fasta handen. Tonen i pressen har på sina håll varit så skarp, att de församlade kardinalerna och biskoparna i ett budskap av den 14 mars funnit det nödvändigt att uttryckligen fördöma *La Quinzaine*, och antyda förefintligheten av en sammansvärjning, som går ut på att medvetet vilseleda opinionen och att, »par une campagne savamment orchestrée», uppvigla en del av clerus och de trogna mot den helige Fadern och episkopatet. *La Quinzaine* är organ för arbetarrörelsen Action Catholique Ouvrière, som biskoparna i höstas försvarade mot högerpressens angrepp. Deras dom är därför synnerligen anmärkningsvärd.

Mänskligheten älskar dramat, men det vore en banal och yttlig syn, om man ville avfärda denna fråga som blott och bart en kamp mellan det ärkereaktionära Rom (som med sin politik, det framgår bäst av l'Humanités förtjusning, skaffat de italienska kommunistagitatorerna ett förstklassigt propagandamaterial) och progressiva katolska kretsar. Frågan har en annan aspekt. Den blottar, vad man skulle kunna kalla kristendomens eviga dikotomi. Å ena sidan ha vi riter, hierarki, mysterium, kultdrama, å andra sidan ha vi Kristi efterföljelse och det kristna broderskapet. Å ena sidan ha vi lojaliteten mot den grupp, som lärt den enskilde Kristi namn och Hans närvaro i världen, å andra sidan ha vi lojaliteten mot den Kristus, som talar i Matteusevangeliet 10: 34 f., och de ringaste av hans bröder. Det är en händelse, som ser ut som en tanke, att den stora samvetsnöd, varom den franska pressen burit så värtaligt vittnesbörd, kulminerade under de sista dagarna av februari. Den 27 inföll hundra-årsdagen av Lamennais' död. Hans liv betydde en brytning med Rom men en stor och av bittra för-

sakelser fylld lojalitet mot Kristus in i döden och den okända, namnlösa graven i kyrkogårdens fattigvarv. De rättänkande bladen ha icke bevärdigat dagen ens med notiser. Men i deras rubriker kunde man läsa om *bävrarna*, Les Castors, de sammanslutningar av franska arbetare, som på fritid bygga hus åt de husvillan. Sitt namn ha de från Lamennais' *Le livre du Peuple*. Det är ett vittnesbörd om att andan från 1848 års revolution icke dött ut, att lojaliteten mot Kristus aldrig är förgäves, och ett löfte om en kristen demokrati, som erkänner broderskapets förpliktelser.

Som ett sådant löfte vill jag tolka även arbetsprästernas tragedi. För en protestant är det frestande att förkasta det rituella och hierarkiska, men djuppsykologien lär oss inse deras omistlighet för det omedvetna livet. De kristna referenssystemen måste upprätthållas. Däri har Rom rätt. Men påvedömets politiska förflutna är sådant, att man med Lamennais måste hoppas på en *ny* form av kristendom. Är någon förnyelse att vänta från den protestantiska världen? Är det i det katolska Frankrike den skall uppstå, eller i Ryssland?
